

Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής

Προς Μαρίνον τον οσιώτατον πρεσβύτερον

PG 91.

Σκοπόν θέμενος σαυτῶ τήν πανύμνητον πρός τήν Θεόν στείλασθαι φιλίαν, θεοτίμητε Πάτερ, εὐτάκτως πρός αὐτήν διανύεις τόν δρόμον. Λόγω μὲν πρός ἀρετῆς γένεσιν τήν τῶν ὄντων φύσιν περιγράφων(α) νῶ δέ, πρός ἀπλανοῦς ἐνώσεως (γνώσεως) σύστασιν, παντός αἰῶνος καί χρόνου περιορίζων τήν κίνησιν· αἷς θερμότερος ὁ τοῦ Θεοῦ συνεισέρχεται πόθος· τῆ τε ἀπειρία συμπαραεκτείνων σου τοῦ ποθοῦντος τήν κίνησιν· καί τῶ ἀκαταλήπτω τοῦ ποθουμένου, τήν ἔφεσιν σοι ποιῶν ἀκατάληπτον· ἥς τέλος αὐτός ἐστίν ὁ Θεός· πόθου τοῖς ἀξίοις γινόμενος πλήρωσις, ὡς ἀπόλαυσις ἀγαθῶν αὐθυπόστατος· ἥς μόνην τήν πείραν οἶδε κατάληψιν ὁ λόγος, οἷα σαφῶς ὑπέρ νόησιν τυγχάνουσιν, ἔνωσιν, ὡς μηδενί τύπῳ νοερῶ καθοτιοῦν ὑποπιπτούσης. Διά τοῦτο, τοῦ μὲν λόγου σοι γέγονε πρόσωπον (2) ὁ βίος· τοῦ δέ βίου φύσις (β) (10), ὁ λόγος· τόν καινόν ἀληθῶς κατά Χριστόν ὑπογράφοντες ἄνθρωπον· εὐμιμήτως φέροντα τοῦ κτίσαντος Θεοῦ τήν εἰκόνα καί τήν ὁμοίωσιν· ἄστινας ὑποληπτέον νῦν τήν ἀλήθειαν καί τήν ἀγαθότητα· τήν μὲν θεωρίας· τήν δέ, πράξεως τέλος ὑπάρχουσιν· καί τήν μὲν, ψεύδους· τήν δέ, πονηρίας ἀντίπαλον.

Ἐντεῦθεν σοι τῆ κατορθώσει τῶν ἀρετῶν, ἡ τῶν θείων συνήφθη δογμάτων κατάληψις· τῶ τε πλήθει τῆς γνώσεως, καί τῆ δυνάμει συνεχομένη τῆς ἀποδείξεως· καθ' ἣν, τό πρός τινων οὐκ ἠκριβωμένως περί θελημάτων προταθέν διαγνούς, καί παρυσάμενος, ταυτόν ἀλλήλοις εἶναι φημένων θέλημα καί βούλησιν, καί βουλήν, καί προαίρεσιν καί γνώμην· ἐξουσίαν τε καί δόξαν καί φρόνησιν, μόνοις ἀλλήλων, διαφέροντα τοῖς ὀνόμασι· τοῦ τε Θεοῦ καί τῶν ἁγίων ἐν θέλημα γενήσεσθαι· καί διά τοῦτο βεβαιουμένων τόν Χριστόν ἐν θέλημα προαιρετικόν ἔχειν καί διατεινομένων· οὐκ ἠρκέσθης σαυτῶ πρός τήν

τοῦ καλῶς κριθέντος βεβαίωσιν, διά τήν σύντροφον πτωχείαν τοῦ πνεύματος· ἀλλά κάμέ τόν ἰδιωτεῖα συντεθραμμένον σύμψηφον λαβεῖν τῶν ἐγνωσμένων σοι καλῶς κατηξίωσας. Ὅπερ ποιήσων ἤκω· κᾶν προπετές· τῷ τῆς εὐπειθείας μισθῷ νενικημένος. Ἐκάστου δέ τούτων καθ' εἰρμόν τήν γραφήν ποιήσομαι σύντομον, καί οἶον ὀριστικήν· οὐκ ἐμούς ἐγχαράττων λόγους· πῶς γάρ, ὁ τούτων πενόμενος, ἀλλά τούς περί τούτων ἄλλοις πονηθέντας ἐρανισάμενος· ἵνα γνῶμεν ὡς ἀμφοῖν· διαφέρουσιν ἀλλήτων ταῦτα· λέγω δέ κλήσει καί πράγματι.

Περί φυσικοῦ θελήματος, ἡγουν θελήσεως.

Θέλημά φασιν εἶναι φυσικόν, ἡγουν θέλησιν, δύναμιν τοῦ κατά φύσιν ὄντος ὀρεκτικήν· καί τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων συνεκτικήν πάντων ἰδιωμάτων. Τούτῳ γάρ συνεχομένη φυσικῶς ἡ οὐσία, τοῦ τε εἶναι καί ζῆν καί κινεῖσθαι κατ' αἴσθησίν τε καί νοῦν ὀρέγεται, τῆς οἰκείας ἐφιεμένη φυσικῆς καί πλήρους ὀντότητος. Θελητική γάρ ἑαυτῆς, καί τῶν ὅσα σύστασιν αὐτῆς ποιεῖσθαι πέφυκε, καθέστηκεν ἡ φύσις· τῷ τοῦ εἶναι αὐτῆς λόγω, καθ' ὃν ἔστι τε καί γέγονεν ὀρεκτικῶς ἐπηρητημένη. (13) Διόπερ ἕτεροι τοῦτο τό φυσικόν ὀριζόμενοι· θέλημά φασιν εἶναι, ὄρεξιν λογικήν τε καί ζωτικήν· τήν δέ προαίρεσιν, ὄρεξιν βουλευτικήν τῶν ἐφ' ἡμῖν. Οὐκ ἔστιν οὖν προαίρεσις ἡ θέλησις· εἴπερ ἡ μέν θέλησις ἀπλή τις ὄρεξις ἔστι, λογική τε καί ζωτική· ἡ δέ προαίρεσις, ὄρέξεως καί βουλῆς καί κρίσεως σύνοδος. Ὅρεγόμενοι γάρ πρότερον βουλευόμεθα· καί βουλευσάμενοι, κρίνομεν· καί κρίναντες, προαιρούμεθα τοῦ χειρόνος τό δειχθέν ἐκ τῆς κρίσεως κρεῖττον· καί ἡ μέν, μόνον ἡρτηται τῶν φυσικῶν· ἡ δέ, μόνων τῶν ἐφ' ἡμῖν, καί δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων. Οὐκ ἔστιν οὖν θέλησις ἡ προαίρεσις.

Περί βουλήσεως.

Ἄλλ' οὔτε βούλησις ἔστιν ἡ προαίρεσις. Βούλησις μέν γάρ ἔστιν ὄρεξις φανταστική τῶν ἐφ' ἡμῖν καί οὐκ ἐφ' ἡμῖν (γ)· τουτέστι μόνη τῇ διανοίᾳ μορφουμένη. Ἡ δέ ὄρεξις φανταστική, μόνης ἔστί τῆς διανοητικῆς δυνάμεως ἄνευ τοῦ βουλευτικοῦ λόγου τῶν ἐφ' ἡμῖν· ἡ ποιά φυσική θέλησις. Ἡ δέ προαίρεσις, ὄρεξις βουλευτική τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν. Ἦρκει μὲν οὖν καί μόνος ὁ τῆς ὑπογραφῆς λόγος, δείξας τήν τούτων διαφοράν, παῦσαι φιλονεικίας τούς περιττῶς φιλολογοῦντας· καί τοῖς καλῶς ἐγνωσμένοις, οὐκ οἶδ' ὅπως εὐφήμως εἰπεῖν, σαφῶς ἀντιλέγοντας. Ἐπειδή δέ ποθοῦσι πως οἱ φιλοπευστοῦντες διά πλειόνων ἐπιστῆναι τοῖς ζητουμένοις, ἐροῦμεν καί ἄλλως. Φασίν οἱ περί τούτων διειληφότες. Οὐ πᾶσιν (δ) οἷς ἀρμόζει τό προαιρεῖσθαι, πάντως ἀρμόζειν καί τό βούλεσθαι. Βούλεσθαι μέν γάρ ὑγιαίνειν καί πλουτεῖν καί ἀθανατισθῆναι φαμεν· προαιρεῖσθαι δέ πλουτεῖν καί ὑγιαίνειν καί ἀθανατισθῆναι, οὐ λέγομεν· ἐπειδή ἡ μέν βούλησις, καί ἐπί τῶν δυνατῶν καί ἐπί τῶν ἀδυνατῶν ἔστιν· ἡ δέ προαίρεσις, ἐπί μόνων δυνατῶν, καί δι' ἡμῶν γενέσθαι δυναμένων. Καί πάλιν, ἡ μέν βούλησις, τοῦ τέλους ἔστιν· ἡ δέ προαίρεσις, τῶν πρὸς τό τέλος. Τέλος οὖν εἶναι φασί τό βουλευτόν· οἶον, τήν ὑγίειαν· πρὸς τό τέλος, δέ, τό βουλευτόν· οἶον, τόν τῆς ὑγείας τόπον. Τήν αὐτήν οὖν ἀναλογίαν ἦν ἔχει τό βουλευτόν πρὸς τό βουλευτόν, ἔχειν τήν βούλησίν φασί (16) πρὸς τήν προαίρεσιν· εἴπερ ταῦτα μόνα προαιρούμεθα, ἅ δι' ἡμῶν οἰόμεθα δύνασθαι γενέσθαι. Βουλόμεθα δέ καί τά μή δι' ἡμῶν οἷα τε γενέσθαι. Δέδεικται τοίνυν, ὡς οὐδέ βούλησις ἔστιν ἡ προαίρεσις· δειχθήσεται δέ πάλιν, ὡς οὔτε βούλευσις ἔστιν ἡγουν βουλή.

Περί βουλῆς ἡγουν βουλεύσεως.

Τήν βουλήν ἡγουν βούλευσιν εἶναί φασιν ὄρεξιν ζητητικήν περί τι τῶν ἐφ' ἡμῖν

πρακτῶν γινομένην. Προαιρετόν δέ, τό ἐκ τῆς βουλῆς κριθέν. Δῆλον οὖν ἐντεῦθεν, ὡς ἡ μέν βούλευσις, ἐπί τοῖς ἔτι ζητούμενοις ἐστίν· ἡ δέ προαίρεσις, ἐπί τοῖς ἤδη προκεκριμένοις. Καί δῆλον, οὐκ ἐκ μόνου τοῦ ὀρισμοῦ, ἀλλά καί τῆς ἐτυμολογίας. Προαιρετόν γάρ ἐστι τό ἕτερον πρό ἑτέρου αἰρετόν. Οὐδεὶς δέ προκρίνει τι, μή βουλευσάμενος· οὐδέ αἰρεῖται μή κρίνας. Οὐκ ἔστιν οὖν βουλή, τουτέστι βούλευσις, ἡ προαίρεσις.

Περὶ προαιρέσεως.

Προαίρεσιν εἶναι φασιν ὄρεξιν βουλευτικήν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν. Μικτόν γάρ τι, καί πολλοῖς σύγκρατον ἢ προαίρεσις· ἐξ ὄρεξεως καί βουλῆς συγκειμένη καί κρίσεως. Οὐδέτερον γάρ τούτων ὑπάρχει καθ' αὐτό θεωρούμενον ἢ προαίρεσις· οὔτε γάρ μόνον ὄρεξις καθ' αὐτήν, οὔτε βουλή, οὔτε κρίσις· ἀλλά ἐκ τούτων σύγκρατος, καθὼς ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καί σώματος σύνθετος. Ἐπειδή τότε προαίρεσις, καί προαιρετόν γίνεται, τό προκριθέν ἐκ τῆς βουλῆς, περὶ οὗ ἡ προαίρεσις, ὅταν προσλάβῃ τὴν ὄρεξιν. Ἀναγκαίως οὖν ἡ προαίρεσις περὶ ταῦτά ἐστι μετὰ τὴν κρίσιν, περὶ ἧς ἡ βουλή πρό τῆς κρίσεως. Ἐκεῖνα γάρ προαιρούμεθα, περὶ ὧν βουλευόμεθα.

Περὶ τίνων βουλευόμεθα.

Βουλευόμεθα δέ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καί δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων· καί ἄδηλον ἐχόντων το τέλος. Τό μέν οὖν ἐφ' ἡμῖν εἴρηται, ἐπειδή περὶ τῶν πρακτῶν μόνον βουλευόμεθα. Ταῦτα γάρ ἐφ' ἡμῖν· οὐ γάρ περὶ τῆς αὐθυποστάτου σοφίας. Οὔτε γάρ περὶ Θεοῦ, οὔτε περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης καί αἰεὶ ὡσαύτως γινομένων· οἷον τῆς κυκλικῆς τῶν χρόνων κινήσεως· οὔτε περὶ τῶν οὐκ αἰεὶ μέν ὄντων, αἰεὶ δέ ὁμοίως γινομένων, οἷον ἀνατολῆς ἡλίου καί δύσεως· οὔτε περὶ τῶν φύσει μέν, οὐκ αἰεὶ δέ ὁμοίως γινομένων, (17) ἀλλ' ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον· οἷον, περὶ τοῦ πολιουῖσθαι τόν ἐξηκοντούτην, ἢ γενειάσκειν τόν εἰκοσαετῆ· οὔτε περὶ τῶν φύσει μέν, ἄλλοτε δέ ἄλλως ἀορίστως γινομένων· οἷον περὶ ὄμβρων καί αὐχμῶν καί χαλάζης. Διὰ ταῦτα μέν τό ἐφ' ἡμῖν, εἴρηται· Τό δέ, δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων· ἐπειδήπερ οὐ περὶ πάντων ἀνθρώπων (τῶν ἀνθρωπίνων), οὔτε περὶ παντός πράγματος βουλευόμεθα· ἀλλ' οὐδέ περὶ πάντων τῶν ἐφ' ἡμῖν, καί δι' ἡμῶν γινομένων· ἀλλά δεῖ προσκεῖσθαι, καί ἄδηλον ἐχόντων τό τέλος. Ἐάν γάρ ἦ φανερόν καί ὁμολογούμενον, οὐκ ἔτι περὶ αὐτοῦ βουλευόμεθα· κἂν ἐφ' ἡμῖν, καί δι' ἡμῶν γίνηται. Ἐδείχθη δέ, ὡς οὐδέ περὶ τοῦ τέλους, ἀλλά περὶ τῶν πρὸς τό τέλος, ἡ βουλή. Βουλευόμεθα γάρ οὐ πλουτῆσαι· ἀλλ' ὅπως καί δι' ὧν πλουτήσομεν. Καί συντόμως εἰπεῖν, περὶ τούτων μόνον βουλευόμεθα, ὧν ἡ πράξις ἐπίσης ἐνδέχεται· ἐστὶ δέ ἐπίσης ἐνδεχόμενον, ὃ αὐτό τε δυνάμεθα, καί τό ἀντικείμενον αὐτῷ. Εἰ δέ τό ἕτερον μόνον τῶν ἀντικειμένων ἠδυνάμεθα, τοῦτο μέν ἦν ὁμολογούμενον, ὡς ἀναμφίβολον· τό δέ ἀντικείμενον, ἀδύνατον. Οἷον, ἄρτου καί λίθου προκειμένων, οὐδεὶς βουλεύεται ποῖον ποιήσεται βρῶμα· τοῦ μέν ὁμολογούμενου· τοῦ δέ σαφῶς ὄντος ἀδυνάτου. Ταῦτα γοῦν προαιρούμεθα, τὰ ἐπίσης ἐνδεχόμενα, περὶ ὧν καί βουλευόμεθα.

Περὶ γνώμης.

Ἄλλ' οὔτε γνώμη τίς ἐστὶν ἡ προαίρεσις, κἂν οἱ πολλοὶ τοῦτο προχείρως νομίζωσιν· ἀλλά γνώμης· εἶπερ τὴν γνώμην εἶναι φασιν ὄρεξιν ἐνδιάθετον τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἐξ ἧς ἡ προαίρεσις· ἢ διάθεσιν ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν ὀρεκτικῶς βουλευθεῖσι. Διατεθεῖσα γάρ ἡ ὄρεξις τοῖς κριθεῖσιν ἐκ τῆς βουλῆς, γνώμη γέγονε· μεθ' ἣν, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, ἐξ ἧς ἡ προαίρεσις. Ἐξεως οὖν πρὸς ἐνέργειαν ἐπέχει λόγον, ἢ γνώμη πρὸς τὴν προαίρεσιν.

Περί ἐξουσίας.

Ἄλλ' οὔτε ἐξουσία ἐστὶν ἢ προαίρεσις. Ἡ μὲν γάρ προαίρεσις, ὡς πολλάκις ἔφην, ὄρεξις ἐστὶ βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν· ἡ δὲ ἐξουσία, κυριότης ἔννομος τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν· ἡ κυριότης ἀκώλυτος τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν χρήσεως· ἡ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀδούλωτος. Οὐκ ἔστιν οὖν ταυτόν ἐξουσία καὶ προαίρεσις· εἶπερ κατ' ἐξουσίαν μὲν προαιρούμεθα· οὐκ ἐξουσιάζομεν δὲ κατὰ προαίρεσιν· καὶ ἡ μὲν ἐπιλέγεται μόνον· ἡ δὲ χρᾶται τοῖς ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν, ἡγουν, προαιρέσει καὶ κρίσει καὶ βουλῇ. Κατ' ἐξουσίαν γάρ βουλευόμεθα, (20) καὶ κρίνομεν, καὶ προαιρούμεθα, καὶ ὀρμῶμεν, καὶ χρώμεθα τοῖς ἐφ' ἡμῖν.

Περί δόξης

Ἄλλ' οὔτε δόξα τίς ἐστὶν ἢ προαίρεσις. Ἡ μὲν γάρ δόξα διττὴ· λογικὴ τε, καὶ ἄλογος· ἡ δὲ προαίρεσις τρεπτὴ. Τὴν μὲν οὖν ἄλογον δόξαν εἶναι φασιν, ἀπλῆν γνῶσιν καὶ πρόχειρον· ὡς ὅταν τις προφέρῃ δόξαν ἀλλοτρίαν, ἀγνοῶν τὴν αὐτῆς αἰτίαν. Οἷον, ἀθάνατον λέγων τὴν ψυχὴν, καὶ μὴ διδούς ἀποδεικτικὴν αἰτίαν τῆς ἀθανασίας αὐτῆς. Τὴν δὲ λογικὴν δόξαν, γνῶσιν εἶναι λέγουσι, κατὰ ἀποπεράτωσιν τῆς διανοίας συνισταμένην· ὡς ὅταν τις λογισάμενός τι, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐπιστημονικῶς ἀποδίδωσι. Διανοία γάρ ἐστὶν, ἡ διήκουσα καὶ διαστηματικῶς ἐνεργοῦσα, ἀπὸ προτάσεως ἀρχομένη μέχρι συμπεράσματος. Οἷον, προτίθεται τις δεῖξαι τὴν ψυχὴν ἀθάνατον, καὶ λέγει· Ἐπειδὴ αὐτοκίνητος ἐστὶν ἡ ψυχὴ· τό δὲ αὐτοκίνητον, ἀεικίνητον· τό δὲ ἀεικίνητον, ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος. Ἡ δὲ πάλιν· Ἐπειδὴ ἀσύνθετός ἐστὶν ἡ ψυχὴ· τό δὲ ἀσύνθετον, ἀδιάλυτον· τό δὲ ἀδιάλυτον, ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος. Διανοίας γάρ ἴδιον, τό διανύειν τινὰ ὁδὸν ἐπὶ τὴν τοῦ πράγματος γνῶσιν φέρουσαν· ὁδεύει δὲ ἀπὸ τῶν προτάσεων διὰ τῶν συλλογισμῶν ἐπὶ τὰ συμπεράσματα, καὶ ποιεῖ τὴν λογικὴν δόξαν. Καὶ πάλιν, ἡ μὲν δόξα οὐ μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἡ δὲ προαίρεσις, μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν· καὶ δόξαν μὲν ἀληθῆ λέγομεν καὶ ψευδῆ· προαίρεσιν δὲ, οὐ λέγομεν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ· ἀλλὰ καλὴν καὶ κακὴν· καὶ ἡ μὲν δόξα, τῶν καθόλου· ἡ δὲ προαίρεσις, τῶν καθέκαστα· περὶ γάρ τῶν πρακτῶν ἢ προαίρεσις· ταῦτα γάρ τὰ καθέκαστα. Διὰ πλειόνων, ὡς οἶμαι, φανερόν γέγονε, μὴ εἶναι δόξαν, τὴν προαίρεσιν. Εἰ γάρ ἡ μὲν δόξα κατ' ἀποπεράτωσιν τῆς διανοίας συνισταμένη, γνῶσις ἐστὶν· ἡ δὲ προαίρεσις, ὄρεξις βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν, οὐκ ἔστι τῆ δόξη ταυτόν ἢ προαίρεσις.

Περί φρονήματος(ε), ἡγουν φρονήσεως.

Ἄλλ' οὔτε φρόνημα ἡγουν φρόνησις ἐστὶ ἢ προαίρεσις. Εἶπερ τὴν μὲν φρόνησιν, ὄρεξιν θεωρητικὴν λογικῶν καὶ γνωστικῶν μαθημάτων φασίν· (21) ἢ ἔξιν ἀνοίας τε καὶ ὑπερνοίας ἀντίπαλον· τὴν δὲ προαίρεσιν, ὡς διαφόρως ἀποδέδωκεν ὁ λόγος, ὄρεξιν βουλευτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν. Γίνεσθαι δὲ τὴν φρόνησιν φασὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον· οἷον, τὴν μὲν πρώτην τοῦ νοῦ κίνησιν, νόησιν καλοῦσι· τὴν δὲ περὶ τινος νόησιν, ἔννοιαν λέγουσι· ἥτις ἐπιμείνασα καὶ τυπώσασα τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ νοούμενον, ἐνθύμησις προσαγορεύεται· ἡ δὲ ἐνθύμησις ἐν ταυτῷ μείνασα, καὶ ἑαυτὴν βασανίσασα, φρόνησις ὀνομάζεται· ἡ δὲ φρόνησις πλατυνθεῖσα, ποιεῖ τὸν διαλογισμὸν· ἐνδιάθετον λόγον παρά τοῖς ταῦτα δεινοῖς ὀνομαζόμενον· ὃν ὑπογράφοντές φασὶ, κίνημα τῆς ψυχῆς εἶναι πληρέστατον ἐν τῷ διαλογιστικῷ γινόμενον, ἄνευ τινός ἐκφωνήσεως· ἔξ οὗ τὸν προφορικὸν λόγον φασὶ προῖέναι.

Φρόνημα δὲ πάλιν εἶναι λέγουσι, τὴν ἐκ τῆς φρονήσεως ἐπιγιννομένην τῷ φρονητικῷ γνῶσιν τοῦ φρονηθέντος· φρόνησιν γάρ, καὶ φρονητόν καὶ

φρονητικόν καί φρόνημά φασι. Καί φρόνησις μέν ἔστιν, ἡ σχέσις· φρονητόν δέ, τό φρονούμενον· φρονητικόν, τό φρονοῦν· καί φρόνημα, ἡ γενομένη ἐκ τῆς φρονήσεως τῷ φρονητικῷ γνῶσις τοῦ φρονηθέντος πράγματος. Εἰ τοίνυν τοῦτο μέν οὕτως· ἡ δέ προαίρεσις οὐχ οὕτως· ἄρα προαίρεσις οὐκ ἔστι τό φρόνημα.

Δέδεικται τοίνυν, ὡς οἶμαι, σαφῶς, οὐκ εἶναι ταυτόν ἀλλήλοις τά προταθέντα, κατὰ τούς τοῦτο νομίζοντας. Εἰ δέ φαῖεν ἀλλήλοις πάντως εἶναι ταυτόν, διά τό πάντων ἐπίσης, ὡς γένος κατηγορεῖσθαι τήν ὄρεξιν, ἡγουν τήν ὀρεκτικήν τῆς φύσεως δύναμιν· εἰπάτωςαν ἀλλήλοις εἶναι ταυτόν καί πάντα τά εἶδη, τά τε χερσαῖα, καί πτηνά καί ἔνυδρα, διά τό πάντων ἐπίσης ὡς γενικώτερον, κατηγορεῖσθαι γένος τό ζῶον, φροῦδος αὐτοῖς ἡ τοῦ παντός γενήσεται διακόσμησις· πραγμάτων οὐκ οὔσα διαφορῶν ὑπόστασις, ἀλλά μόνον ψιλῶν ὀνομάτων ἔκφανσις.

Ὅτι κατὰ πάντα τρόπον οὐκ ἔσται μετά τήν ἀνάστασιν ἕν τό θέλημα τῶν ἁγίων πρὸς ἀλλήλους καί τόν Θεόν, κἄν ἕν πᾶσι τό θεληθέν, ὡς τινες λέγουσιν.

Οὐκοῦν ἡ προαίρεσις προσλαβοῦσα τήν ἐπί τοῖς ἐφ' ἡμῖν ὀρμήν τε καί χρῆσιν, πέρας τῆς κατ' ὄρεξιν, ἡμῆν λογικῆς ὑπάρχει κινήσεως. Τό γάρ φύσει λογικόν, δύναμιν ἔχον φυσικήν τόν λογικήν ὄρεξιν, ἥν καί θέλησιν τῆς νοεράς καλοῦσι ψυχῆς· ὀρέγεται καί λογίζεται· καί λογισάμενον βούλεται. Βούλησιν γάρ εἶναι φασιν, οὐ τήν ἀπλῶς φυσικήν, ἀλλά τήν ποιάν· τουτέστι, τήν περί τινος θέλησιν· (21) καί βουλόμενον ζητεῖ· καί ζητοῦν σκέπτεται· καί σκεπτόμενον βουλεύεται· καί βουλευόμενον κρίνει· καί κρίνον προαιρεῖται· καί προαιρούμενον ὀρμᾶ· καί ὀρμῶν, κέχρηται· καί χρώμενον παύεται τῆς ὀρεκτικῆς ἐπ' ἐκεῖνο κινήσεως. Οὐδεῖς γάρ κέχρηται, μή πρότερον ὀρμήσας· καί οὐδεῖς ὀρμᾶ, μή προαιρούμενος· καί οὐδεῖς προαιρεῖται, μή κρίνας· καί οὐδεῖς κρίνει, μή βουλευσάμενος· καί οὐδεῖς βουλεύεται, μή σκεψάμενος· καί οὐδεῖς σκέπτεται, μή ζητήσας· καί οὐδεῖς ζητεῖ, μή βουληθείς· καί οὐδεῖς βούλεται, μή λογισάμενος· καί οὐδεῖς λογίζεται, μή ὀρεγόμενος· καί οὐδεῖς λογικῶς ὀρέγεται, μή ὑπάρχων φύσει λογικός. Λογικόν οὖν φύσει ζῶον ὑπάρχων ὁ ἄνθρωπος, ὀρεκτικός ἔστι, καί λογιστικός, καί βουλευτικός, καί ζητητικός, καί σκεπτικός καί προαιρετικός, καί ὀρμητικός καί χρηστικός.

Εἰ δέ μετά τῶν λοιπῶν καί προαιρετικόν φύσει ζῶον ὁ ἄνθρωπος· ἡ δέ προαίρεσις τῶν ἐφ' ἡμῖν, καί δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων, καί ἄδηλον ἐχόντων τό τέλος(θ) ἔστιν· ἐφ' ἡμῖν δέ, καί ὁ τῶν ἀρετῶν λόγος, τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων ὑπάρχων ἐνεργούμενος νόμος· καί ὁ κατὰ παράχρησιν τῶν αὐτῶν δυνάμεων τρόπος, τά παρά φύσιν πάθη παρυφιστῶν· ἄρα πᾶς φύσει προαιρετικός, τῶν ἀντικειμένων ἐπιδεκτικός τε καί κριτικός. Εἰ δέ τῶν ἀντικειμένων κριτικός, καί προαιρετικός πάντως· εἰ δέ προαιρετικός, ὡς ὑπ' αὐτῷ κειμένης τῆς ἐπ' ἄμφω κινήσεως, οὐκ ἄτρεπτος φύσει καθέστηκεν. (3) Οὐκοῦν ἐπειδή τῶν ἀμφιβόλων ἔστιν, ὡς ἐφ' ἡμῖν, ἡ τε βουλή καί ἡ κρίσις καί ἡ προαίρεσις, ὅταν οὐκ ἔστι τά ἀμφίβολα, τῆς αὐθυποστάτου πᾶσιν ἐμφανοῦς ἀληθείας δειχθείσης, προαίρεσις οὐκ ἔστι διά τῶν μέσων καί ἐφ' ἡμῖν ὄντων κινουμένη πραγμάτων· ὅτι μηδέ κρίσις, ἀφορισμόν ποιουμένη τῶν ἀντικειμένων, ὧν τό κρεῖττον ποιούμεθα πρό τοῦ χείρονος αἰρετόν· εἰ δέ τότε κατὰ τόν νῦν κρατοῦντα νόμον τῆς φύσεως, προαίρεσις οὐκ ἔστι, πάσης ἀπογενομένης τῶν ὄντων ἀμφιβολίας, ὄρεξις ἐνεργῆς ἔσται μόνη νοερά, τοῖς

οὕτω κατά φύσιν ὀρεκτικοῖς· μόνης ἀφράστως ἐπειλημμένη τῆς τοῦ κατά φύσιν ὀρεκτοῦ μυστικῆς ἀπολαύσεως, πρὸς ἣν ἔσχε διὰ τῶν ἀπηριθμημένων τὴν κίνησιν· ἥς ὁ κόρος ἐστίν, ἢ ἐπ' ἀπειρον ἐπίτασις αὐτῆς τῆς τῶν ἀπολαυόντων ὀρέξεως· ἐκάστου τοσοῦτον ὑπερφυῶς μεθέξοντος, ὅσον ἐπόθησε· καὶ πρὸς αὐτό τό φύσει ποθούμενον ἄμεσος συνανάκρασις. Εἰ δέ ὅσον τις ἐπόθησε, (25) τοσοῦτον μεθέξει τοῦ ποθουμένου· τῷ μὲν τῆς φύσεως λόγῳ, μία δειχθήσεται πάντων ἢ θέλησις· τῷ δέ τῆς κινήσεως τρόπῳ, διάφορος.

Εἰ δέ τρόπῳ τῷ κατά τὴν κίνησιν οὐ μία πάντων ἀνθρώπων ἢ θέλησις· οὐδέποτε μία τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῶν σωζομένων, ὡς τισιν ἔδοξε, κατά πάντα τρόπον γενήσεται θέλησις· κἄν ἓν τό θεληθέν ἐστὶ τῷ τε Θεῷ καὶ τοῖς ἀγίοις, ἢ σωτηρία τῶν σωζομένων· σκοπὸς ὑπάρχουσα θεῖος, ὡς τέλος πάντων προεπινοηθέν τῶν αἰώνων· περὶ ὅ, τῶν τε σωζομένων πρὸς ἀλλήλους καὶ Θεοῦ τοῦ σώζοντος, κατά τὴν θέλησιν γενήσεται σύμβασις· ὅλου ἐν πᾶσι γενικῶς, καὶ τό καθ' ἕκαστον ἰδικῶς χωρήσαντος τοῦ Θεοῦ, τοῦ τὰ πάντα πληροῦντος τῷ μέτρῳ τῆς χάριτος· καὶ ἐν πᾶσι πληρουμένου, μελῶν δίκην, κατά τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐν ἐκάστῳ πίστεως αὐτῷ συμφυεῖσιν. Εἰ γὰρ τοῦ μὲν Θεοῦ τό θέλημα φύσει σωστικόν, τό δέ τῶν ἀνθρώπων φύσει σωζόμενον ταυτὸν οὐκ ἂν εἶη ποτέ τό φύσει σῶζον, καὶ τό φύσει σωζόμενον· κἄν εἰς ἀμφοτέρων σκοπός, ἢ σωτηρία τῶν ὅλων καθέστηκεν· ὑπὸ μὲν τοῦ Θεοῦ προβεβλημένη· ὑπὸ δέ τῶν ἀγίων προηρημένη.

Εἰ δέ ταυτὸν ἔσται καὶ ἓν ἀριθμῷ τό τε θεῖον καὶ τό ἀνθρώπινον θέλημα, κατά τοὺς λέγοντας, ἐπειδὴ θελήματι πάντας ὁ Θεὸς ὑπέστησε τοὺς αἰῶνας, ἔσται τῷ αὐτῷ θελήματι δημιουργός καὶ ὁ τῶν ἀγίων χορός, εἴτε φυσικῶ, εἴτε γνωμικῶ· καὶ ἀπλῶς, ὧ πεφύκασι πρὸς τό θεῖον ταυτίζεσθαι· ὅπερ ἄτοπον, καὶ μόνης, ὡς οἶμαι, ῥεμβαζομένης ἔργον διανοίας ἐστίν. Ἔως γὰρ ἂν μὴ πάντες δημιουργοί, ἢ μόνον ἀπόστολοι, ἢ μόνον προφηταί· καὶ οὗτοι πάλιν, ἢ Πέτρος μόνον, ἢ Μωσῆς μόνον· καὶ οὐ μία, πολλαὶ δέ παρά τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μοναὶ τοῖς ἀγίοις εἰσὶ· τῷ τε κατά φύσιν ἀγαθῷ θελήματι, τό κατά μίμησιν πρὸς αὐτό κινήθέν ἀνθρώπινον, ποιότητι τε φυσικῇ καὶ ποσότητι εἶη ταυτὸν, ὅπερ ἀμήχανον (πῶς γὰρ ἂν τῷ φύσει μεθεκτικῷ, τό φύσει μεθεκτόν εἶη ταυτόν;) μίαν γνώμην κατά πάντα τρόπον εἶναι τοῦ τε Θεοῦ καὶ τοῦ τῶν ἀγίων χοροῦ, ἀδύνατον· κἄν, ὡς εἶπον, ἓν ἐστὶν ἀμφοτέροις τό θεληθέν, ἢ σωτηρία τῶν ὅλων· περὶ ἣν τῶν θελημάτων ἢ ἔνωσις. Ἄλλ', ὡς ἔοικεν, ἀγνοοῦτες οἷος αὐτοῖς ἐξ ὧν λέγουσιν ἀτοπίας ἀναφύεται λόγος, ἀσκόπως ἐφ' ἃ μὴ δεῖ φέρεσθαι τὴν σοφῶν αὐτῶν συγχωροῦσι διάνοιαν. Εἰ γὰρ οὐκ ἔστι θέλημα, ὁπωσοῦν νοούμενον ἢ λεγόμενον ἄσχετον, καὶ τό πρὸς τι γένος οὐκ ἔχον κατηγορούμενον· ποιότης ἐστίν, ἀλλ' οὐ τῶν καθ' αὐτά, ὡς ἐν ἐτέρῳ δηλαδὴ θεωρούμενον. Εἰ δέ τῶν ἐν ἐτέρῳ θεωρουμένων ἐστὶ τό θέλημα, συμβεβηκὸς πάντως ἐστίν· εἰ δέ συμβεβηκός, ἢ οὐσία; (4), ἢ ὑποστάσεως ἔσται χαρακτηριστικόν (28) (τούτων γὰρ οὐδέν μέσον ἐστὶ καθ' αὐτό θεωρούμενον, ἢτοι μηδετέρων μετέχον, ἢ ἐξ ἀμφοῖν σύνθετον)· καὶ εἰ μὲν οὐσίας, μίαν τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων φύσιν κατηγορήσουσι· πάντων διὰ τοῦ ἑνός θελήματος, τὴν εἰς μίαν οὐσίαν παθόντων συναίρεσιν. Τό γὰρ γενικῶς τινων ἐπίσης κατηγορούμενον, οὐσίας, ὑφ' ἣν τελοῦσιν, ὑπάρχει δηλωτικόν. Εἰ δέ ὑποστάσεως, μία πάντων ἔσται τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων ὑπόστασις, πάντων ἀλλήλοις εἰς ταυτὸν συγχωνευθέντων. Τό γὰρ ἰδικῶς τινι καθ' ὑπόστασιν ἐμπεφυκός, ἄλλοις ἀπαραλλάκτως ἐνθεωρούμενον, πάντας ἀλλήλοις συγχεῖ· καὶ τὸν ἐκάστου τοῦ, πῶς εἶναι λόγον, ποιεῖ πάντελῶς ἀδιάγνωστον.

Ἔτιπερ ἓν θέλημα οὐ δυνατόν ἐπὶ Χριστοῦ

λέγεσθαι· εἴτε φυσικόν, εἴτε προαιρετικόν λεχθῆ, καθώς τισιν ἔδοξεν.

Οὐκοῦν, εἴπερ ἐν τούτοις αὐτῶν ὁ λόγος ἠσθένησεν· οὐδέ ἐπὶ τόν Κύριον ἡμῶν καί Θεόν, καί Σωτῆρα τῶν ὅλων Χριστόν μεταβαίνων, καί ἔν ὅπωσοῦν λεγόμενον ἐπ' αὐτοῦ θέλημα κατασκευάζων εὐσθενήσοι ποτ' ἄν. Εἰ μὲν γάρ φυσικόν εἶποιεν τοῦ Χριστοῦ τοῦτο τό θέλημα, τήν Μανιχαϊκὴν αὐτόθεν νοσήσαντες δειχθήσονται φαντασίαν, ὡς τήν οὐκ οὔσαν, οὔτε γενησομένην μίαν Χριστοῦ φύσιν, καταλλήλῳ θελήματι δηλουμένην πρεσβεύοντες· τήν τε μανίαν Ἀρείου κατὰ ταυτόν, καί τήν Ἀπολιναρίου ζηλώσαντες φωραθήσονται συνουσίωσιν· ὡς τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, καί τῆς ἀχράντου ἱητρός, τόν Χριστόν κατὰ τήν οὐσίαν ἀλλοτριώσαντες. Τό γάρ φυσικόν θέλημα, φύσιν χαρακτηρίζει· καί οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος. Εἰ δέ φύσιν χαρακτηρίζει, δῆλον ὡς φύσιν, οἱ τοῦτο λέγοντες, τόν Χριστόν καταγγέλλουσι. Εἰ δέ φύσις ὁ Χριστός, οὔτε Θεός φύσει, οὔτε μὴν ἄνθρωπος φύσει ἐστὶν ἀληθῶς· εἴπερ μὴ φύσει Χριστός ἀληθῶς ὁ Πατήρ, ἢ φύσει Χριστός ἀληθῶς ἡ μήτηρ. Εἰ δέ φύσει Θεός ὁ Χριστός, καθό φύσει Χριστός, πολύθεος ὁ τοῦτο λέγων· ἄλλην Πατρός ὡς Θεοῦ φύσιν, οὐκ ὄντος φύσει Χριστοῦ· καί ἄλλην Χριστοῦ φύσιν, ὡς Θεοῦ πρεσβεύων, ὄντος φύσει Χριστοῦ· καί πέρας αὐτοῖς τῆς τοιαύτης τερατολογίας, ἢ πρὸς πολυθείαν ἔσται κατάκρισις.

Εἰ δέ προαιρετικόν, ὅπερ καλοῦσι γνωμικόν, ἢ κατὰ φύσιν ἔσται πάντως, τόν τρόπον τῆς τῶν ἐπὶ Χριστῷ πρακτῶν χρήσεως ἔχον διὰ πάντων συνεύοντα τῷ λόγῳ τῆς φύσεως· καί οὐκ ἀπαθῆς, ἀλλ' ἐγκρατῆς οὕτω γε παθῶν κατ' αὐτοῦς ὁ Χριστός ὑπάρχων δειχθήσεται· καί κατὰ προκοπὴν ἀγαθός, ὃ τί ποτε τήν φύσιν ἐστί. Τοιοῦτον γάρ ἢ κατὰ φύσιν προαίρεσις τῶν ἐπὶ τῷ αἵρουμένῳ πρακτῶν, τό κρεῖττον ποιουμένη πρό τοῦ χείρονος αἰρετόν· (29) ἢ παρά φύσιν, καί τόν τρόπον τῆς τῶν ἐπ' αὐτῷ χρήσεως δείξει φθαρτικόν τοῦ λόγου γεγενημένον τῆς φύσεως· τοιοῦτον γάρ ἢ παρά φύσιν προαίρεσις, τῶν ἐπὶ τῷ αἵρουμένῳ πρακτῶν, τό χεῖρον ποιουμένη πρό τοῦ κρεῖττονος προαιρετόν. Κατορθωθείσης γάρ ἢ παρασφαλείσης τῆς τοῦ αἵρουμένου τῶν ἐπ' αὐτῷ πρακτῶν κατὰ τήν βούλευσιν κρίσεως, ἧς οἰονεῖ ψῆφος ἐστὶν ἢ προαίρεσις, ἢ ὁ κατὰ φύσιν αὐτῷ διὰ τῆς εὐχρηστίας ὑφίσταται λόγος, ἢ ὁ παρά φύσιν διὰ τῆς ἀχρηστίας παρυφίσταται τρόπος· ὁ μὲν, τῆς κατὰ φύσιν· ὁ δέ, τῆς παρά φύσιν προαιρέσεως γινόμενος ἄγγελος.

Καί εἰ μὲν κατὰ φύσιν ἢ τοῦ Χριστοῦ προαίρεσις ἦ, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάλιν αὐτοῦς αἰτιασόμεθα, φύσιν ἄλλην Χριστοῦ θεότητος μέσην καί κτίσεως τολμηρῶς σχεδιάζοντας· ἀλλὰ καί ληροῦντας γελάσομεν, φύσει τῶν ἀντικειμένων κατὰ προαίρεσιν ὡς ψιλόν ἄνθρωπον κατὰ Νεστόριον τόν Χριστόν δεκτικόν ποιουμένους. Εἰ δέ παρά φύσιν, σιωπῶ παρατρέχων τό βλάσφημον, μήπως λαθῶν τοῖς κατ' αὐτῶν ἐλέγχοις τήν γλῶτταν χρανθήσομαι. Προαιρετικόν γάρ ἐπὶ Χριστοῦ θέλημα φάσκοντες, ὑπόστασιν Χριστοῦ πάντως ὑπέδειξαν κατὰ φύσιν κινεῖσθαι καί παρά φύσιν δυναμένην. Τοιοῦτον γάρ, ὡς ἔφθην εἰπών, ἢ προαίρεσις· εἰ δέ τῆς τοῦ Χριστοῦ χαρακτηριστικόν ἐστὶν ὑποστάσεως, ἀφώρισαν αὐτόν, κατὰ δὴ τοῦτο τό θέλημα, τοῦ τε Πατρός καί τοῦ Πνεύματος ἑτερόβουλόν τε καί ἑτερόγνωμον. Τό γάρ τῷ Υἱῷ, καθ' ὑπόστασιν ἰδικῶς ἐνθεωρούμενον, Πατρί καί Πνεύματι καθ' ὑπόστασιν παντελῶς ἀκοινώνητον. Ὅσοι τοίνυν τῶν ἁγίων Πατέρων (5) ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστόν ἀνθρωπότητος προαιρέσεως ἐπεμνήσθησαν, τόν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν οὐσιωδῶς· ταυτόν δέ φάναι, τήν φυσικὴν θέλησιν, ἢ τήν ἡμῶν αὐτῶν προαίρεσιν τῷ σαρκωθέντι Θεῷ κατ' οἰκείωσεν ἐνυπάρχουσαν, παρεδήλωσαν.

Ὁ δὴ μάλιστα σκοπήσας ὁ σὸς δοῦλος καὶ μαθητῆς, ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἀγιώτατόν μου κύριον καὶ διδάσκαλον περὶ τῶν ἀπόρων τῆς ἀγίας Γραφῆς ἐκτεθεῖσι Θαλάσσιον, εἶπον προαίρεσιν· εἰδῶς, ὡς εἶπερ ἡμῖν γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ποιητῆς τῶν ἀνθρώπων, ἡμῖν δηλονότι καὶ τὴν ἀτρεψίαν κατώρθωσε τῆς προαιρέσεως, ὡς ἀτρεψίας δημιουργός· τὰ μὲν τῆς ἡμῶν ἐπιτιμίας δι' αὐτῆς τῆς πείρας, οὐσιωδῶς (32) κατ' ἐξουσίαν πάθη δεχόμενος· τὰ δὲ τῆς ἀτιμίας, κατ' οἰκείωσιν φιλανθρώπως ἀναδεχόμενος· ὧν τὴν μὲν οἰκείωσιν, τῆς προαιρετικῆς ἀπαθείας αἰτίαν τῷ γένει πεποιήται· τὴν δὲ πείραν, τῆς ἐπομένης φυσικῆς ἀφθαρσίας πιστόν ἀρραβῶνα δεδώρηται. Τό γάρ ἀνθρώπινον τοῦ Θεοῦ, κατὰ προαίρεσιν ὡς ἡμεῖς οὐ κεκίνηται, διὰ βουλήν πεποιημένον καὶ κρίσεως τὴν τῶν ἀντικειμένων διάγνωσιν· ἵνα μὴ φύσει κατὰ προαίρεσιν νομισθεῖη τρεπτόν· ἀλλ' ἅμα τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον ἐνώσει τό εἶναι λαβόν, ἀδίστακτον, μᾶλλον δὲ στάσιμον τὴν κατ' ὄρεξιν φυσικὴν ἥτοι θέλησιν, κίνησιν ἔσχεν· ἢ κυριώτερον εἶπεῖν, τὴν στάσιν ἀκίνητον ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀκραιφνεστάτην οὐσίωσιν τῷ Θεῷ Λόγῳ παντελῶς θεωθεῖσαν· ἢ φυσικῶς τυπῶν τε καὶ κινῶν (6), ὡς οἰκείαν, καὶ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς φυσικῆν, ἀφαντασιάστως πεπλήρωκε τό μέγα τῆς ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίας μυστήριον· μηδὲν τοῦ προσλήμματος φυσικόν παντελῶς ἀπομειώσας, πλήν τῆς ἀμαρτίας· ἧς οὐδεὶς οὐδενὶ τῶν ὄντων καθάπαξ ἐνέσπαρται λόγος.

Τῆς οὖν διαφορᾶς τῶν ὀνομάτων φανερᾶς ἡμῖν γεγενημένης, διὰ τῆς εὐκρινῶς ἐκάστῳ προσαρμοσθείσης ὑπογραφῆς, μὴ ταρασσώμεθα τῶν ἐπὶ συγχύσει τῶν νοουμένων πραγμάτων, ἀδιακρίτως τοῖς ὀνόμασι κεχρισμένων ἀκούοντες· εἶπερ ἐν πράγμασιν ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ὀνόμασιν ἢ ἀλήθεια· καὶ νομίσωμεν ταυτὸν εἶναι τό μὴ ταυτὸν· ἀλλ' εὐσεβῶς πιστεύοντες, ὁμολογήσωμεν τὸν Χριστὸν Θεὸν τέλειον ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον τέλειον ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν πράγματι κυρίως κατ' ἀλήθειαν ὄντα, καὶ οὐ μόνη ψιλῇ κλήσει τοῦτο λεγόμενον· καὶ διὰ τοῦτο φύσεις δύο, ὧν αὐτός ἐστιν ὑπόστασις, εἶπερ οὐκ ἄσαρκος, αὐτὸν καταγγείλωμεν· καὶ δύο θελήματα φυσικά, κατὰ τοὺς Πατέρας· εἶπερ οὐκ ἄψιλος καὶ ἄνους, ἔχειν αὐτὸν παρῶρησιασώμεθα· καὶ μὴ θαρρήσωμεν καινίσαι φωνήν, ἐφ' ἣ καταφυγὴν οὐκ ἔχομεν τὴν πατρικὴν αὐθεντίαν. Ἐν γάρ θέλημα Χριστοῦ φυσικόν, ἢ προαιρετικόν, οὐ μόνον διὰ τὴν δειχθεῖσαν ἀτοπίαν δέος εἶπεῖν τοὺς εὐσεβεῖν ἐσπουδακότας, (33) ἀλλ' ὅτι καὶ μηδεὶς τῶν ἁγίων πώποτε τοῦτο φήσας πέφανται· ἀληθῶς εἰδότες, ὡς ἢ προαίρεσις τῶν ἐπ' ἄμφω· τὰ καλὰ τε λέγω καὶ τὰ κακά, κινεῖσθαι δυναμένων ἐστίν· ὅπερ ἐπὶ Χριστοῦ τῆς ὄντως οὐσίας τῶν ἀγαθῶν καὶ πηγῆς, κἂν ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε λέγειν, πάσης ἀσεβείας πληρέστατον. Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα.

Περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ ἐβδόμῳ κεφαλαίῳ τῶν ἀπόρων τοῦ μεγάλου Γρηγορίου κειμένης μιᾶς ἐνεργείας, σαφῆς ὁ λόγος. Τὴν ἐσόμενην φάρ κατὰ τό μέλλον τῶν ἁγίων ὑπογράφων κατάστασιν, ἔφην μίαν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, τὴν πάντων ἐκθεωτικὴν τῶν ἁγίων, τῆς ἐλπιζομένης μακαριότητος· τοῦ μὲν Θεοῦ κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσιν, τῶν ἁγίων δὲ κατὰ χάριν γεγενημένης. Μᾶλλον δὲ, μόνον Θεοῦ προσεπήγαγον· ἐπειδὴ μόνης ἀποτελέσμα τῆς θείας ἐνεργείας ἐστίν, ἢ κατὰ χάριν τῶν ἁγίων ἐκθέωσις, ἧς ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἐγκατεσπαρμένην τῇ φύσει τὴν δύναμιν. Ὡν δὲ τὴν δύναμιν οὐκ ἔχομεν, τούτων οὐδὲ τὴν πράξιν, φυσικῆς δυνάμεως οὐσαν συμπλήρωσιν. Ἐχεται οὖν ἢ μὲν πράξις, δυνάμεως· ἢ δὲ δύναμις, οὐσίας, ἢ τε γὰρ πράξις, ἀπὸ δυνάμεως καὶ ἢ δύναμις, ἀπὸ τῆς οὐσίας καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ. Τρία οὖν ταῦτά ἐστιν, ὡς φασιν, ἀλλήλων ἐχόμενα· δυνάμενον, δύναμις, δυνατόν. Καὶ δυνάμενον μὲν λέγουσι, τὴν οὐσίαν· δύναμιν δὲ, καθ' ἣν ἔχομεν τὴν τοῦ δύνασθαι κίνησιν· καὶ δυνατόν, τό παρ' ἡμῖν κατὰ δύναμιν γενέσθαι πεφυκός. Εἰ δὲ τό παρ' ἡμῖν γίνεσθαι πεφυκός, κατὰ δύναμον ἔχομεν φυσικὴν. Οὐκ ἔστι δὲ τῶν παρ' ἡμῶν κατὰ

δύναμιν γίνεσθαι πεφυκότων ἢ θέωσις, οὐκ οὔσα τῶν ἐφ' ἡμῖν· οὐδεὶς γάρ ἐν τῇ φύσει, τῶν ὑπὲρ φύσιν λόγος. Ἄρα τῆς ἡμῶν οὐκ ἔστι δυνάμεως πρᾶξις ἢ θέωσις, ἥς οὐκ ἔχομεν κατὰ φύσιν τὴν δύναμιν· ἀλλὰ μόνης τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἔργων ὑπάρχουσα δικαίων τοῖς ἀγίοις ἀντίδοσις· ἀλλὰ τῆς τοῦ πεποιηκότος ἀφθονίας ἀπόδειξις· τοῦτο θέσει ποιήσαντος τούς ἐραστάς τῶν καλῶν, ὅπερ αὐτός ὑπάρχων φύσει δειχθήσεται, καθ' οὓς αὐτός ἐπίσταται λόγους· ἵνα καὶ τελείως γνωσθῆ, καὶ μείνη παντελῶς ἀκατάληπτος. Οὐκ ἀνεῖλον οὖν τὴν φυσικὴν τῶν τοῦτο πεισομένων ἐνεργεῖαν, ὣν ἀποτελεῖν πέφυκε πεπαυμένην, καὶ μόνην ἐμφήνας τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν πάσχουσιν· ἀλλὰ μόνην ὑπέδειξα (36) θεώσεως ἀπεργαστικὴν τὴν ὑπερούσιον δύναμιν, κατὰ χάριν τῶν θεωθέντων γεγεννημένην.

Καὶ μηδεὶς ὑπονοήσει τούτοις μίαν καταγγέλλεσθαι Χριστοῦ τὴν ἐνέργειαν. Οὐ γάρ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα τὸν Χριστόν καταγγέλλομεν, ἀλλὰ Θεὸν τελείως ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τῆς οἰκείας ἀφράστου θεότητος τὴν ἄπειρον, ἀπειράκις ἀπείρως ὑπεράπειρον δι' ἐνεργοῦς φύσει σαρκὸς νοερῶς ἐψυχωμένης ἐμφανῆ ποιησάμενον δύναμιν· ὅλον Θεὸν τὸν αὐτόν, καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς· ἄμφω τε φύσει τέλειον τὸν αὐτόν καὶ πληρέστατον· καὶ πᾶν εἶ τι κατ' ἄμφω πεφυκὸς ἀνελλιπῶς ἔχοντα πλήν ἀμαρτίας, ἥς λόγος οὐδεὶς. Ὡν γάρ αὐτός φύσεων ὑπόστασις ἦν, τούτων καὶ τούς οὐσιώδεις φυσικῶς ἐπεδέχετο λόγους. Εἰ δέ τούς οὐσιώδεις ὣν αὐτός ὑπόστασις ἦν, ἐπεδέχετο λόγους, καὶ φυσικὴν ἔμψυχον σαρκὸς εἰκότως εἶχεν ἐνέργειαν, ἥς οὐσιώδεις τῇ φύσει κατέσπαρται λόγος. Εἰ δέ φυσικὴν ὡς ἄνθρωπος ἐνέργειαν εἶχεν, ἥς ὁ λόγος τῆς φύσεως ὑπῆρχε συστατικός, καὶ ὡς Θεὸς δηλονότι φυσικὴν εἶχεν ἐνέργειαν, ἥς ὁ λόγος τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑπῆρχεν ἐκφαντικός. Θεὸς γάρ ὑπάρχων τέλειος, καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτός, καθ' ἑκάτερον ὣν ὑπῆρχεν ὑπόστασις, φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος. Εἰ δέ καθ' ἑκάτερον ὣν ὑπῆρχεν ὑπόστασις φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος, δῆλον ὅτι μετὰ τῶν φύσεων, ὣν ὑπόστασις ἦν, καὶ τὰς οὐσιώδεις αὐτῶν καὶ συστατικὰς ἐνεργείας εἶχεν, ὣν αὐτός ἔνωσις ἦν· ἑαυτῷ προσφυῶς ἐνεργῶν, καὶ οἷς ἐνήργει πιστούμενος, τὴν τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καὶ ἄπερ ὑπῆρχεν, ἀλήθειαν.

Εἷς οὖν ἐκ δύο φύσεων ὁ Χριστός· θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος· μονογενῆς Λόγος καὶ Υἱός καὶ Κύριος τῆς δόξης· ἐν αἷς γνωρίζεται, καὶ αἷς ἀληθῶς ὑπάρχων πιστεύεται· δύο τε φυσικὰς καὶ γενικὰς, καὶ τῶν ἐξ ὧν ἦν συστατικὰς κινήσεις, ἠγουν ἐνεργείας ἔχων, ὣν ἀποτελέσματα τὰ κατὰ μέρος ἦν ἐνεργήματα· ἐξ αὐτοῦ τε προβαλλόμενα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τελειούμενα, χωρὶς τομῆς τῶν ἐξ ὧν ὑπῆρχε, καὶ τῆς οἰασοῦν δίχα συγχύσεως. Οὐ γάρ ὑπομένει τομὴν ἢ σύγχυσιν, ὁ μηδέποτε τροπαῖς ὑποκείμενος, καὶ πᾶσι τοῖς οὔσι τὴν τε τοῦ εἶναι, καὶ πῶς εἶναι διαμονὴν τε καὶ σύστασιν παρεχόμενος.

(37) Ταῦτα τῆς σῆς χάριν ἐπιτόμως, ἡγιασμένε Πάτερ, εἰρήσθω κελεύσεως· ἵνα ἔχοις εἶπερ τι χρήσιμον φέροιεν, πῶς διακρούσασθαι τὴν τῶν φιλολάλων ἀδολεσχίαν, ἄδειαν λαβοῦσαν τὴν τῶν καιρῶν δυσκολίαν. Καὶ μὴ παρίδης τὸν σόν δοῦλον πενόμενον· ἀλλὰ θείῳ πλούτισον Πνεύματι, τῆς εὐπειθείας ἀντιδούς τὰς εὐσθενεῖς σου δεήσεις· καὶ παρατιθέμενος Χριστῷ τῷ μεγάλῳ Θεῷ καὶ ποιητῇ τῶν ὅλων μὴ διαλείποις, τῷ παρά πάσης προσκυνουμένῳ τῆς κτίσεως, σὺν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν.
face="Palatino Linotype,Athena"

α'. Λόγω μὲν ἡ φύσις περιγράφεται τῶν ὄντων πρὸς ἀρετῆς γένεσιν, κατὰ πρόοδον· ἥτις ἐστὶ παντελῆς κατ' ἀρετὴν τῆς φύσεως ἄρνησις. Νῦν δὲ περιορίζεται ἡ παντός αἰώνως καὶ χρόνου κίνησις, πρὸς σύστασιν ἀπλανοῦς ἐνώσεως, κατὰ ἀνάβασιν· ἥτις ἐστὶ τῶν ἐν οἷς ἐστὶν ἡ φύσις ὑπέρβασις· λέγω δὲ τόπον καὶ χρόνον, ἐν οἷς τῶν ὄντων ὑπόστασις. Ἡ δὲ πρὸς τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι' οὗ καὶ εἰς ὃν ὡς πέρασ τῶν ὄλων, κατὰ χάριν ἀποκατάστασις, κατ' ἀνάληψιν γίνεται· ἥτις ἐστὶ τοῦ μὲν ἀναλαμβανομένου πάθος· ἐνέργεια δὲ τοῦ ἀναλαμβάνοντος.

β'. Πρόσωπον, ἥτοι ὑπόστασις· φύσις, ἥτοι οὐσία. Οὐσία γάρ, τό κατ' εἰκόνα, ὁ λόγος· τό καθ' ὁμοίωσιν δέ, ὁ βίος, ὑπόστασις ἐστὶν, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἡ ἀρετὴ συμπεπλήρωται. Ὑπόστασιν γάρ σοφίας, τὴν ἀρετὴν· οὐσίαν δὲ φασὶν ἀρετῆς εἶναι τὴν σοφίαν. Διὸ τῆς μὲν σοφίας ἀπλανῆς ἔκφανσις ἐστὶν, ὁ τρόπος τῆς τῶν θεωρητικῶν ἀγωγῆς· τῆς ἀρετῆς δὲ βᾶσις, ὁ λόγος τῆς τῶν πρακτικῶν θεωρίας καθέστηκεν. Ἀμφοτέρων δὲ χαρακτήρ ἀψευδέστατος, ἢ πρὸς τό κυρίως ὄν ἀκλινῆς ἐνατένησις.

γ'. Ὅτι οὐκ ἄτρεπτος φύσει ὁ ἄνθρωπος· καὶ πῶς.

δ'. Ὅτι τό θέλημα, ἢ οὐσίας ἢ ὑποστάσεως ἐστὶ χαρακτηριστικόν· καὶ μέσον τούτων οὐκ ἐστὶν, οὔτε κοινόν καὶ σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν· οὔτε οὐδετέρου μετέχον.

ε'. Ὅτι ἡ προαίρεσις ἐπὶ Χριστοῦ, τὴν φυσικὴν σημαίνει θέλησιν· ἥτοι τὴν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν.

ς'. Βλέπε τό τῆς οἰκονομίας μυστήριον.

(40) ζ'. Εἰς τό, δι' αὐτοῦ γάρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν· ἥτοι περὶ οὐσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας.

η'. Περὶ θεώσεως. Ἀκούσαις δὲ τούτων καὶ σύ, Νεῖλε· καὶ φρονήσαις ἅ φρονοῦσιν οἱ τῆς ἀληθείας διδάσκαλοι

Ἅγιος Μάξιμος ο Ομολογητής

Ερμηνεία εις τον νθ΄ Ψαλμόν

PG 90.

Εἰς τό τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένῃς· εἰς στηλογραφίαν τῷ Δαβίδ· εἰς διδαχὴν, ὅποτε (857) ἐνεπύρισε τήν Μεσοποταμίαν, καί τήν Συρίαν Σωβᾶ [etar Σωβᾶ]· καί ἐπέστρεψεν Ἰωάβ, καί ἐπάταξε τήν φάραγμα τῶν Ἀλῶν δώδεκα χιλιάδας.

Εἰς τό τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις ὁ παρών ἐπιγράφεται [ἐπιγράφεται] ψαλμός· διά τε τήν ἐπί τέλει τῶν χρόνων διά τῆς ἐπιδημίας τοῦ Χριστοῦ γενομένην τοῖς ἀνθρώποις ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν, καί ἀπό κακίας εἰς ἀρετήν, καί ἀγνοίας εἰς γνῶσιν Θεοῦ γνωμικήν τε καί προαιρετικήν μεταβολήν καί ἀλλοίωσιν· Διά τε τήν εἰς ὕστερον ἐπί τέλει τῶν αἰῶνων γενησομένην δι' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ καθολικήν τοῦ παντός γένους τῶν ἀνθρώπων ἐν χάριτι φυσικήν ἐκ θανάτου καί φθορᾶς εἰς ζῶν ἀθάνατον καί ἀφθαρσίαν, διά τῆς προσδοκωμένης ἀναστάσεως, ἀλλοίωσιν τε καί ἀνανέωσιν. Εἰς στηλογραφίαν δέ τῷ Δαβίδ· τουτέστιν, αὐτῷ τῷ Χριστῷ· διά τε τήν γενομένην ἤδη κατά τήν θείαν αὐτοῦ σάρκωσιν στήλης δίκην, ἐν αὐτῷ μέν ὡς ἀρχηγῷ καί Σωτῆρι, καί μετ' αὐτόν ἐν τοῖς κατ' αὐτόν εὐσεβῶς βιοῦσι, τῆς κακίας ἀναίρεσιν· διά τε τόν ἔτι δι' αὐτοῦ γενησόμενον παντελεῖ τοῦ τε θανάτου καί τῆς φθορᾶς ἀφανισμόν. Εἰς διδαχὴν δέ ὅποταν ἐνεπύρισε τήν Μεσοποταμίαν, καί τήν Συρίαν Σωβᾶ [Fr. Σωβάλλ]. Εἰς διδαχὴν ἡμῖν, τοῖς ἀλλοιούμενοις καί ἀλλοιωθησομένοις, δηλονότι τήν ἐπαινετήν καί θείαν ἀλλοίωσιν, ὁ ψαλμός ἐπιγράφεται παρά τοῦ Δαβίδ τοῦ νοητοῦ· λέγω δέ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. Μόνος γάρ αὐτός ἀληθινός βασιλεύς ὑπάρχων τοῦ Ἰσραήλ καί ὀρῶντος Θεόν, ὡς πάσης ἀναιρέτης κακίας καί ἀγνωσίας, καί νικητής παντός χρόνου καί φύσεως, δι' ὧν ἐν ἡμῖν κακία συνίστασθαι πέφυκεν· ἐνεπύρισε τήν Μεσοποταμίαν, διά σαρκός ἡμῖν ὀμιλήσας· τουτέστι, τήν ἐπικλυζομένην τοῖς παρά φύσιν πάθεσι τῆς σαρκός ἕξιν τῆς κακίας. Καί τήν Συρίαν Σωβᾶ [etiam Fr. Σωβᾶ· et deinceps], τουτέστι τήν δεδουλωμένην τῷ χρόνῳ, ἤγουν ἠπατημένην τῷ αἰῶνι τούτῳ διάθεσιν. Ἐπτά γάρ ἡ Σωβᾶ ἐρμηνεύεται· σαφῶς δέ τοῦτο δηλοῖ τήν χρονικήν ιδιότητα. Ἐβδοματικός γάρ ὁ χρόνος. Φησὶν γάρ καί χρόνον εἴωθεν ὁ διάβολος συνεπικινεῖν ἑαυτῷ κατά τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως, τούς ἀφανεῖς συμπλέκων πολέμους, ὡς τάς δύο Συρίας κατά τοῦ Δαβίδ ὁ Ἀδρααζάρ. Ἀδρααζάρ γάρ εἰς τήν Ἑλλάδα φωνήν μεταφραζόμενος, λύων ἰσχύν (860) ἢ κατασκάπτων δύναμιν ἐρμηνεύεται· ὅστις ἐστίν ὁ διάβολος, ὁ δι' ἀπάτην τήν πνευματικὴν ἰσχύν τῆς ἡμετέρας φύσεως κατ' ἀρχάς τῆ παραβάσει τῆς θείας ἐντολῆς διαλύσας, καί τῷ χρόνῳ καί τῆ φύσει δουλώσας τόν ἄνθρωπον. Ἄνευ γάρ τῶν ὑπό φύσιν καί χρόνον, μάχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις παντελῶς οὐ δύναται.

Καί ἐπέστρεψεν Ἰωάβ καί ἐπάταξε τήν φάραγμα τῶν Ἀλῶν δώδεκα χιλιάδας. Πᾶς γάρ ὁ τῷ νοητῷ βασιλεῖ Δαβίδ στρατηγῶν, τουτέστι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ, κατά τῶν ἐναντίων δυνάμεων, πατάσσει δώδεκα χιλιάδας ἐν τῇ φάραγγι τῶν Ἀλῶν. Φάραγξ δέ ἐστίν Ἀλῶν ἡ σάρξ, ὡς χωρίον παθῶν ἀτιμίας διά τῆς παρακοῆς γενομένη· ἐν ἣ καθάπερ φάραγγι διά λόγου καί θεωρίας, πᾶς εὐσεβῆς καί φιλόθεος πατάσσει φύσιν καί χρόνον· ἤγουν τήν ἐπ' αὐτοῖς τῆς ψυχῆς παράλογον πρόληψιν, μηδαμῶς ἐμμένων διά τό ὕψος τῆς ἀρετῆς καί τῆς γνώσεως, τοῖς ὑπό φύσιν καί χρόνον νόμοις. Ὁ γάρ δώδεκα ἀριθμός τήν φύσιν δηλοῖ καί τόν χρόνον· εἴπερ πενταδική μὲν ἡ φύσις διά τάς αἰσθήσεις· ἐβδοματικός δέ χρόνος, ὡς πᾶσι καθέστηκεν εὐδῆλον. Πέντε δέ τοῖς ἐπτά συνθεῖς, τόν δώδεκα πληρώσας ἄν σαφῶς ἀριθμόν.

Τυχόν δέ καί τήν κακῶς δι' ἀπάτης παρά φύσιν συμπλακεῖσαν τῇ τετράδι τῶν αἰσθητῶν τριάδα τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς κατά τήν σχέσιν, δι' ἧς πᾶσα γίνεσθαι πέφυκεν ἁμαρτία, ὁ τῶν ἀνηρημένων ἀριθμός ὑποσημαίνει· ὄν καταφονεύσει καλῶς, ὁ τῷ νοητῷ Δαβίδ ἐν τοῖς ὑπέρ ἀληθείας ἀγῶσιν ὑπουργῶν, καί γνωστικῶς τάς ἀοράτους μάχας συνάπτων, καί κατά τῶν πονηρῶν δυνάμεων πνευματικῶς παραταττόμενος. Πᾶσα γάρ ψυχῆς δύναμις παρά φύσιν

κινουμένη, τοῖς αἰσθητοῖς συμπλέκεσθαι πέφυκεν. Ἐπειδὴ οὖν ὁ τε λόγος καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, τρεῖς τὸν ἀριθμὸν οὔσαι γενικαί τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τοῖς αἰσθητοῖς ἡττηθῶσι, τέσσαρσιν οὔσι, τὸν δώδεκα ἀριθμὸν ἀποτελεῖ. Τέσσαρα γὰρ ἐπὶ τρία, καὶ τρία ἐπὶ τέσσαρα τοῖς πέντε συντιθέμενα, τοῦτον πληροῖ τὸν ἀριθμὸν· ὃν ἀναιρεῖ, ὁ τῷ Κυρίῳ πιστῶς προσχωρῶν, καὶ καλῶς ἀριστεύων κατὰ παντός ἀφανοῦς καὶ πολεμίου πνεύματος.

Ἐπιγράφεται γοῦν ὁ παρῶν ψαλμὸς, Τοῖς μὲν ἀλλοιωθησομένοις, ἡμῖν εἰς διδαχὴν, τῶν εἰς ἡμᾶς παρὰ τοῦ νοητοῦ Δαβὶδ γενομένων ἀγαθῶν· Εἰς στηλογραφίαν δέ τῷ Δαβίδ, τουτέστιν εἰς ἀνάρρησιν τῶν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ θείων καὶ σωτηρίων κατορθωμάτων. Ἀνάρρησιν γὰρ κατορθωμάτων ἢ στηλογραφία δηλοῖ, κατὰ τοῦς ἐπιστήμονας τῶν τοιούτων ὀνομάτων ἐξηγητάς.

Ὁ Θεός, ἀπόσω ἡμᾶς, καὶ καθεῖλες ἡμᾶς· ὠργίσθης, καὶ ὠκτείρησας ἡμᾶς.

(861) Ἀπόσωτο ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅταν μὴ φυλάξαντες κατ' ἀρχὰς τὴν ἐντολήν, ἀνάξιοι ἐφάνημεν τῆς κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ὁμιλίας. Καθεῖλεν ἡμᾶς, ὅτ' ἂν τοῦ ὕψους τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ δόξης, διὰ τὴν ἡμῶν κακίαν ἀπεξένωσεν· ὠργίσθη, ὅτ' ἂν ἐπὶ τιμωρίᾳ καὶ κολάσει τῆς κακίας, τῷ τοῦ θανάτου ἐπιτιμίῳ ἡμᾶς καθυπέβαλεν· ὠκτείρησεν ἡμᾶς, ὅτ' ἂν διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωθέντος, καὶ τὴν ὑπὲρ πάντων ἡμῶν ὀφειλὴν καταδεξαμένου, ἐλυτρώσατο ἡμᾶς τοῦ θανάτου, καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν πάλιν ἐπανήγαγεν.

Συνέσεισας τὴν γῆν καὶ συνετάραξας αὐτήν· ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη.

Συνέσεισεν ἡμῶν τὴν γῆν καὶ συνετάραξε, τουτέστι τὴν καρδίαν, δούς ἡμῖν τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, τὴν τὸ χειρὸν τοῦ κρείττονος γνωστικῶς διακρίνουσαν, καὶ τὸν κατὰ τῶν παθῶν ἐπαινετὸν πόλεμον ἐν ἡμῖν δημιουργοῦσαν· καὶ τὴν ἐν ἡμῖν τῶν παθῶν συνέχειαν συσσείουσαν, καὶ συνταράσσουσαν, ἐπὶ ταῖς κατὰ πρόληψιν ἀτόποις μνήμαις τὴν συνείδησιν. Ἰᾶται δέ τὰ συντρίμματα τῆς ἡμῶν καρδίας, ἅπερ σαλευθεῖσά τε καὶ ὀλισθήσασα διὰ τῆς παρακοῆς καταρχὰς ἐκ τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ παραβάσεως, ὑπέμεινε, διὰ τῆς ἐν χάριτι πνευματικῆς ἀναγεννήσεως.

Ἔδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά· ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως. Ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου· ὅπως ἂν ῥυθθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου.

Δεικνύει σκληρά τοῖς φοβουμένοις αὐτόν διὰ τῶν ἐντολῶν ὁ Θεός, κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν· τοὺς τρόπους τῆς τοῦ σώματος νεκρώσεως ὑποτιθέμενος· ἢ τούναντίον, διὰ τῆς ποικίλης προνοίας καὶ κρίσεως, φιλανθρώπως πρὸς τὸ συμφέρον παιδεύων ἡμᾶς, τοὺς μὴ κατὰ θέλησιν ἀνεχομένους τὸν θεῖον ζυγὸν ὑπελθεῖν τοῦ νόμου τῶν ἐντολῶν. Ποτίζει δέ οἶνον κατανύξεως, ἡγουν τὴν ἐπομένην τῇ διὰ τῆς πρακτικῆς καθάρσει κατὰ τὴν πνευματικὴν θεωρίαν χαριζόμενος γνῶσιν· πᾶσα γὰρ γνῶσις πνευματικὴ κατανύσσει τὴν καρδίαν, εἰς συνείσθησιν ἄγουσα τοῦ μεγέθους τῶν ἐφ' ἡμῖν θείων εὐεργεσιῶν.

Δίδωσι δέ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν σημείωσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου· τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέρειν διδάσκων τοὺς φοβουμένους αὐτόν· καθ' ἣν ἡ παντελεῆς τῆς ἁμαρτίας ἀπραξία συνέστηκε. Σημείωσις γὰρ ἀληθῆς, ἢ διὰ σταυροῦ νεκροῦσα τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καθέστηκε δύναμις. Πρὸς τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου· τουτέστιν, ἀπὸ τῆς ἐμφαινομένης τοῖς οὔσιν ἀπατηλῆς ἐπιφανείας. Πρόσωπον γὰρ τόξου, φημί δέ ἐκάστου δαιμονιώδους πάθους, ἢ τὴν αἴσθησιν ἐρεθίζουσα τῶν σωματίων ἐστὶν ἐπιφάνεια, καθάπερ ἄκίς βέλους τὴν αἴσθησιν τιτρώσκουσα, καὶ πρὸς τὰ πάθη τὴν ψυχὴν ἀπρεπῶς διερεθίζουσα. Διόπερ ἀπὸ προσώπου (861) τόξου φησὶν ὁ Λόγος φεύξεσθαι τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τόξου. Τὸ γὰρ τόξον τῆς ἁμαρτίας, ἄνευ προσώπου τυχόν, οὐδέ τι δράσειε κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον.

Ἐφ' ᾧ ῥυθθῆναι τοὺς ἀγαπητοὺς τοῦ Θεοῦ.

Ἀγαπητοὶ δέ Θεοῦ εἰσιν, οἱ κατὰ θεωρίαν συνεκτικοὶ τῆς θείας γνώσεως λογισμοί· οὓς ῥύονται, οἱ κατὰ τὴν πρακτικὴν συνιστάμενοι τρόποι τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ πάσης πλάνης καὶ πασῶν τῶν

διοχλουσῶν τῇ ψυχῇ κατά πρόληψιν τῆς ἀμαρτίας [Fr. ἀμαρτιῶν] μνημῶν.

Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καί ἐπάκουσόν μου. Ὁ Θεός ἐλάλησεν ἐν τῷ Ἁγίῳ αὐτοῦ· Ἀγαλλιάσομαι καί διαμεριῶ Σίκημα, καί τήν κοιλάδα τῶν Σκηνῶν διαμετρέσω.

Σῶζει ὁ Θεός τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, διδούς τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν· δεξιὰ γάρ τοῦ Πατρός ὁ Υἱός· λύτρον ὑπέρ τῆς κόσμου σωτηρίας. Ἐπακοῦει δέ, διδούς τῷ δικαίῳ, πρὸς τῇ ἀφέσει τῶν ἀμαρτημάτων, καί πνευματικά χαρίσματα. Ἀκούει μὲν γάρ τοῦ ἰκευτόντος αὐτόν ὁ Θεός, πρῶτον διὰ τῆς μετανοίας ἄφεςιν διδούς ἀμαρτημάτων, ἐπακοῦει δέ, πρὸς τῇ ἀφέσει τῶν ἀμαρτημάτων, καί τὰ διὰ χάριτος πνευματικῆς διδούς ἐνεργήματα. Λαλεῖ δέ ἐν τῷ Ἁγίῳ αὐτοῦ· τουτέστιν, ἐν τῷ σαρκωθέντι αὐτοῦ λόγῳ, τόν θεῖον αὐτοῦ σκοπόν τόν ἀποκεκρυμμένον ἀπό τῶν αἰώνων καί ἀπό τῶν γενεῶν, κατά τήν ἔνσαρκον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίαν. Διὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωποπρεποῦς αὐτοῦ ἀναστροφῆς, οἶονεὶ διαρρήδην βοῶν, καί τῷ βίῳ διδούς εἰς ὑποτύπωσιν αἰωνίου ζωῆς, εἰκόνα πάσης γεγωνοτέραν φωνῆς, τήν τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἐπίδειξιν. Λαλεῖ δέ καί ἐν ἐκάστῳ ἁγίῳ φυλάττοντι αὐτοῦ τὰς ἐντολάς· οἶον ζῶντας δεικνύς διὰ τῶν ἔργων τούς λόγους, καί πάσης φωνῆς γεγωνοτέρους.

Ἀγαλλιᾶται δέ ὁ δίκαιος, ἠνίκα τελειωθείς τῇ χάριτι τοῦ Μονογενοῦς, ἰκανός γένηται διαμερίσαι τήν Σίκημα· τουτέστιν, ἄλλοις ἀναλόγως ἐκ πείρας ἐπιστήμονος ὑποθέσθαι, τούς κατά τήν πρακτικὴν ἀνδρικούς τῶν ἀρετῶν τρόπους. Ὡμίασις γάρ ἡ Σίκημα ἐρμηνεύεται· ὅπερ ἐστίν ἡ πάντων μὲν ἐφεκτικῆ τῶν παθῶν, πασῶν δέ ἐνεργητικῆ τῶν ἀρετῶν ἕξις. Πράξεως γάρ σύμβολον τόν ὦμον εἶναι φασί.

Καί τήν κοιλάδα τῶν Σκηνῶν διαμετρεῖ· τούς προσφόρους ἐκάστῳ τῶν ὄντων κατά τήν φυσικὴν θεωρίαν λόγους ἀπονέμων. Ἡ γάρ κοιλάς τῶν Σκηνῶν, ὁ παρών ἐστὶ κόσμος, ἐν ᾧ πάντων κατά τήν ἐκάστου διάφορον γνώμην τε καί διάθεσιν, (865) ἀπαγῆς ὑπάρχει καί πρόσκαιρος σκηνῶν δίκην ἢ παροῦσα ζωή.

Ἡ πάλιν Σκηναὶ τυγχάνουσιν τῆς παρούσης κοιλάδος, οἱ τῶν ἀρετῶν τρόποι, οὓς διαιρεῖ γνωστικῶς τοῖς διδασκομένοις, πρὸς τήν ἐκάστου ἕξιν κατάλληλον διδούς ἀγωγήν καί προσφυλακὴν [προφυλακὴν] τῶν τιμίων, ὁ διανέμειν εἰδῶς ἐκάστῳ διὰ τῆς καλῆς διδασκαλίας τήν ἀρμόζουσαν πρὸς σωτηρίαν ὁδόν.

Ἡ Σκηναὶ κοιλάδος ὑπάρχουσιν, αἱ διὰ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ παγεῖσαι κατά τήν πᾶσαν τήν οἰκουμένην τῶν πιστευσάντων ἔθνων Ἐκκλησίαι· ὁ καί μᾶλλον ὡς οἶμαι, τῶν ἄλλων ἐστὶν ἐπιφανέστερον.

Ἡ πάλιν, κοιλάδα Σκηνῶν διαμετρεῖ, ὁ τόν κόσμον τῶν σωμάτων καθάπερ κοιλάδα Σκηνῶν γνώσει περιλαμβάνων. Σκῆνος γάρ πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς, τό σῶμα προσηγορεύθη.

Ἐμός ἐστὶ Γαλαάδ, καί ἐμός ἐστὶ Μανασσῆς, καί Ἐφραΐμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου.

Γαλαάδ κατά μίαν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ ἐρμηνειῶν, ἐστὶν ἀποκάλυψις. Μανασσῆς δέ, ἐρμηνεύεται λήθη. Ἀποκάλυψις δέ καί λήθη εἰκότως προσγίνονται δικαίῳ· λαμβάνοντι μὲν διὰ θεωρίας τῶν ἀπορρήτων τήν μύησιν· τῶν δέ κατ' ἀρετὴν πόντων τήν λήθην, διὰ τήν διαδεχομένην τούς πόνους τῶν ἀρετῶν εὐφροσύνην τῆς πνευματικῆς θεωρίας. Ἐφραΐμ δέ ἐρμηνεύεται πλατυσμός· ὅπερ ἐστὶν ἡ κατὰ πίστιν ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἄπτωτος ἐλπίς· ἥτις ἐστὶν ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς τοῦ δικαίου· τουτέστι, τῆς πίστεως. Παντός γάρ δικαίου κεφαλὴ ἢ πίστις ἐστὶ, καί παντός ἔργου ἀγαθοῦ. Κραταίωσις δέ ταύτης καθέστηκεν ἀσφαλῆς, ἡ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀδιάπτωτος ἐλπίς· καθ' ἣν ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα θεωροῦντες, ἐμπλατυνόμεθα ταῖς θλίψεσιν, ἀκατάπτωτοι ἐν τοῖς πειρασμοῖς διαμένοντες.

Ἰούδας βασιλεύς μου, Μωάβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου.

Ἰούδας ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται. Ἄρχει γάρ ἡ δι' εὐχῶν ἐξομολόγησις ἐν τοῖς ἁγίοις παντός ἀγαθοῦ. Δύναται δέ νοηθῆναι καί εἰς τόν Κύριον ὁ Ἰούδας· ὅς ἐστὶν ἀληθινός βασιλεύς τοῦ πνευματικοῦ Ἰσραὴλ καί ὁρῶντος θεόν· ὁ ὑπέρ ἡμῶν ἠνίκα γέγονεν ἄνθρωπος, ἐξομολογούμενος πρὸς τόν Πατέρα, καί λέγων, Ἐξομολογοῦμαί σοι Πάτερ ἅγιε.

Μωάβ δέ, ἔντερον πατρός ἐρμηνεύεται, νοεῖται δέ τό ἡμέτερον σῶμα, δι' οὗ κατὰ τήν πρακτικὴν φιλοσοφίαν λουτροῦ δίκην, ὅπερ δηλοῖ σαφῶς ὁ λέβης, ἡ κάθαρσις πέφυκε γίνεσθαι τῶν ἁμαρτημάτων. Κάθαρσις γάρ ἐστίν ὁ λέβης, τῆς ἐλπίδος· (868) τουτέστιν, ἡ διά βίου κατὰ τήν κάθαρσιν πρὸς κληρονομίαν τῶν κατ' ἐλπίδα ἀποκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐτοιμότης.

Δύναται δέ πάλιν νοηθῆναι ὁ Μωάβ καί εἰς τήν σάρκωσιν τοῦ Κυρίου. Υἱὸς γάρ ἀνθρώπου δι' ἡμᾶς γέγονέ τε καί ἐχρημάτισεν ὁ ἀληθινὸς λέβης τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τουτέστιν ὁ ῥυπτικός καί καθαρτικός τῶν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἡμετέρων κηλίδων τε καί μολυσμῶν.

Ἐπί τήν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τό ὑπόδημά μου.

Ἰδουμαία, αἱματώδης πηλὸς ἐρμηνεύεται· δύναται δέ ληφθῆναι καί εἰς τήν σάρκα τοῦ Κυρίου· δι' ἧς ἐπέβη ὡς δι' ὑποδήματος τοῖς ἀνθρώποις· ἄλλως χωρῆσαι τόν Ποιητὴν μὴ δυναμένης τῆς κτίσεως· ἄπειρόν τε καί ἀχώρητον κατὰ φύσιν τυγχάνοντα.

Δύναται δέ πάλιν νοηθῆναι καί εἰς τήν ἐκάστου ἡμῶν σάρκα· ἐφ' ἧς ἐκτείνομεν τό ὑπόδημα· τουτέστι τήν φρουροῦσαν τήν ψυχὴν ἀπὸ τῶν πονηρῶν τοῦ διαβόλου τριβόλων τε καί ἀκανθῶν ἄσκησιν τε καί ἐγκράτειαν· τοῦτο γάρ χρή νοεῖσθαι τό ὑπόδημα. Ἄνευ γάρ ἀσκήσεως καί ἀκριβοῦς ἐγκρατείας, τὰ τῆς σαρκὸς πάθη καταπαλαῖσαι τόν ἀσκητὴν τῆς εὐσεβείας, ἀμήχανον.

Δύναται δέ πάλιν νοηθῆναι ὑπόδημα ψυχῆς, καί ἡ διά λόγου καί θεωρίας νεκρωθεῖσα αἴσθησις· δι' ἧς ἐπιβαίνουσα ἡ ψυχὴ τοῖς αἰσθητοῖς, τόν αἰῶνα τοῦτον ἀβλαβῶς διαπορεύεται, τούς αὐτῶν λόγους διά μέσης τῆς αἰσθήσεως ὡς ὑποδήματος, φαντασιουμένης τὰς τῶν ὁρατῶν κατ' εἶδος καί σχῆμα διαφορὰς ἀναλεγομένη πρὸς τήν τοῦ ἑνὸς μόνου τε καί ἀρχικοῦ λόγου σύνεσιν καί ἐπίγνωσιν.

Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.

Ἦνίκα γάρ διά σαρκὸς τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐπεχωρίασε τόποις ὁ Κύριος, ὑπετάγη τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ· οὐ μόνον καταργηθέντα τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ἀλλὰ καί πάντα τὰ ἔθνη δεξάμενα διά τῆς κλήσεως τοῦ Εὐαγγελίου τό κήρυγμα, ὑπέκυψεν· ὑποτάσσονται δέ καί παντὶ δικαίῳ οἱ ἀλλόφυλοι, ἡνίκα ἐπιβαλὼν ὡσπερ ὑπόδημα τῇ γῆ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τήν νεκροῦσαν τόν νόμον τῆς ἁμαρτίας ἐγκράτειαν, δαμάσει οὐ μόνον τὰ ἐμφωλεύοντα αὐτῇ ἀκάθαρτα πάθη, ἀλλὰ καί τούς ἐνεργοῦντας ταῦτα πονηροῦς καταργήσει δαίμονας.

Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς.

Πόλις ἐστὶ περιοχῆς, ἡ ἐκ πολλῶν συνηθροισμένη θείων καί μυστικῶν θεωρημάτων σοφία περιεχομένη, ἥγουν περιπεφραγμένη, καθὼς ἕτερος ἔφη τῶν ἐκδοτῶν, τοῖς τῶν ἀρετῶν ὀχυρώμασιν.

Ἡ πάλιν πόλις ἐστὶ περιοχῆς, ἡ κατάστασις, καθ' ἣν ἀνάλωτος καί ἀπροσπέλαστος γίνεται τοῖς πολεμίῳις, (869) διά τήν φρουροῦσαν αὐτόν τῶν ἀγίων Δυναμέων περιβολήν, ὃ γε ἀληθῶς θεοσεβῆς καί φιλόθεος.

Ἡ πάλιν πόλις ἐστὶ περιοχῆς, ἡ λόγῳ καί βίῳ τετειχισμένη ψυχὴ, καί πάσαις ταῖς τῶν ἀρετῶν πλήθουσα χάρισιν.

Ἡ πάλιν πόλις ἐστὶ περιοχῆς, ἡ τῆς ἀληθοῦς καί ἀπταιστοῦ γνώσεως ἕξις, ἡ ἐκ πάντων ἠθικῶν τε καί φυσικῶν καί θεολογικῶν θεωρημάτων περιεχομένη· εἰς ἣν ἀπάγεται πᾶς εὐσεβῆς, ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδενός, ὑπὸ μόνου δέ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντας πρὸς ἑαυτόν ἔλκοντος δι' ἄφατον ἀγαθότητος μέγεθος.

Ἡ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας.

Ἰδουμαία, καθὼς ἔδειξε προλαβὼν ὁ λόγος, ἐστὶν ἡ πάντων τῶν ὑπὸ αἴσθησιν κτισμάτων σύστασις· περὶ ἣν ἡ ἐν πνεύματι φυσικὴ θεωρία συνίστασθαι πέφυκε· καθ' ἣν ἐκ καλλονῆς καί μεγέθους κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς τῷ εὐσεβῶς ἀναλεγομένῳ τήν τῶν ὄντων γνώσιν θεωρεῖται.

Ἦ τυχόν, ἢ κατ' ἀρετὴν πρακτικὴ διὰ σαρκὸς φιλοσοφία· καθ' ἣν τοῦ ἁγίου Πνεύματος γίνεται ναὸς τὸ ἡμέτερον σῶμα, τοῖς τῶν ἐντολῶν συνοικοδομούμενον κάλλεσιν εἰς ἣν ὁ αὐτὸς πάλιν ὀδηγεῖ Κύριος, χαριζόμενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καὶ τῶν ὀρωμένων τὴν ἐπιστήμην, καὶ διδάσκων τῶν μελῶν τῆς γηϊνῆς ταύτης καὶ ἐπικήρου σαρκὸς τὴν νέκρωσιν.

Ἦ, ἵνα συνελὼν εἶπω, πόλις ἐστὶ περιοχῆς ἢ τῶν νοητῶν γνωστικὴ θεωρία. Ἰδουμαία δέ, ἢ τῶν αἰσθητῶν ἐπιστήμη· εἰς ἣ ἀπάγει τε καὶ ὀδηγεῖ ἡ μόνη τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός σοφία, ὁ μονογενὴς Υἱός. Διὸ ἐπάγων ὁ Προφήτης, φησὶν·

Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπώσαμενος ἡμᾶς;

Τουτέστιν, ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ὁ κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀπώσαμενος ἡμᾶς· αὐτὸς διὰ σπλάχνα ἐλέους σου οἰκτειρήσας, ἀπάγεις εἰς πόλιν περιοχῆς, καὶ ὀδηγεῖς ἕως τῆς Ἰδουμαίας, κατὰ τὴν προαποδοδεομένην ἐξήγησιν.

Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεός, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν.

Οὐ γὰρ ἐξελεύσεται ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἐφ' ἑαυτῷ θαρρόντι, καὶ ἐπὶ τῷ τόξῳ ἐλπίζοντι, κατὰ τὴν ῥομφαίαν ἐπιγραφομένῳ ἑαυτοῦ σωτήριον. Ἄλλ' ἐν τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ κερατιοῦσι τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐξουδενοῦσι τοὺς ἐπανισταμένους αὐτοῖς, εἰκότως ὁ Θεὸς ἐξελεύσεται πρὸς τὸν κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν πόλεμον.

Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.

Εὐκτικῶς δέεται τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἐκ προσώπου τῆς κοινῆς φύσεως ὁ Προφήτης, δοθῆναι ἡμῖν βοήθειαν ἐκ τῆς θλίψεως· δηλαδή τῆς κατασκευασθείσης τῆς φύσεως διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μέχρι (872) τῶν τοῦ ἄδου πυλῶν αὐτὴν καταπιεσάσης. Θλίψις γάρ, κατ' ἐμέ φάναι, ἢ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς ἐστὶ τυραννὶς καὶ ἐπικράτεια· βοήθεια δέ, ἢ διὰ τῆς χάριτος βεβαία τῆς ἀναστάσεως ἐλπίς· πρὸς ἣν ἀφορῶντες οἱ εὐσεβεῖς, τὴν τοῦ θανάτου κατήφειαν ἀλύπως διαφέρουσιν.

Ἦ πάλιν θλίψις ἐστίν, ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος· βοήθεια δέ, ἢ τοῦτον διαδεχομένη κατὰ Θεοῦ χάριν ἀπάθεια· πρὸς ἣν πᾶσα συγκρινομένη ἀνθρώπων σωτηρία, ματαιότης ἐστὶ καὶ παντελὴς ἀνυπαρξία. Τοῦτο γὰρ δίκαιον νοεῖσθαι τὴν ματαιότητα.

Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσῃ τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς.

Ἐν τῷ Θεῷ ποιοῦσι δύναμιν, οἱ μὴ ἐπιγράφοντες ἑαυτοῖς τῶν ἀρετῶν τὰ κατορθώματα, μηδὲ τῇ ἑαυτῇ σοφίᾳ τὴν τῶν θείων μυστηρίων κατάληψιν· ἐν οἷς αὐτὸς ὁ Θεὸς μονώτατος, καὶ ὅλος χωρῶν, ἐξουδενῶν πάντας τοὺς ἀντικειμένους τῇ τε ἀρετῇ καὶ τῇ γνώσει πονηροῦς δαίμονας, καὶ διὰ κακίας καὶ ἀγνωσίας ἐκθλίβειν ἐπιχειροῦντας τοὺς φοβουμένους αὐτόν. Αὐτὸς γὰρ πάντων ὑπάρχει Σωτήρ, ὅτι καὶ πάντων Δημιουργός. Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.